

Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Αθηνών

Πρόγραμμα Ιερατικών Σπουδών

Γ' Εξάμηνο

Μάθημα: Χριστιανική Αγωγή

Διδάσκων: π. Γεώργιος Διαμαντόπουλος

3^η ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ:

ΣΚΟΠΟΣ-ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ-ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ

Μ. Ράπτη, *Χριστιανική αγωγή και διδασκαλία* [Χριστιανοπαιδαγωγικές Μελέτες και Έρευνες, β' Περίοδος, 53], εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 45 – 60

1. Εννοιολογική προσέγγιση της Χριστιανικής Αγωγής και της Κατήχησης

Γενικός ορισμός χριστιανικής αγωγής

Χριστιανική παιδεία (από τους χρόνους Ιησού): Εκπαίδευση και μόρφωση με επίδραση χριστιανικής πίστης και βιοθεωρίας

Ψυχοπνευματική μόρφωση και καλλιέργεια ανθρώπου

Αποβλέπει στην αρμονική ανάπτυξη όλων των εμφύτων αξιολογικών τάσεων και προδιαθέσεων της ψυχής

>> το άτομο οδηγείται στην κατάκτηση αξιών που εμψυχώνονται από μία ζωτική αρχή και δύναμη: τον Χριστό

Άλλοι όροι

Παιδαγωγία

Στην Εκκλησία: αντί του όρου αγωγή/παιδεία σε χρήση και ο όρος παιδαγωγία

Με τον όρο δηλώνεται ο τρόπος με τον οποίο ο Χριστός, το κατεξοχήν πρότυπο παιδαγωγού, παιδαγωγεί

Χρυσόστομος: αυτή η παιδαγωγία δεν είναι τίποτα άλλο παρά η μετάληψη της αγιότητας και η μέθεξη της κατά Χριστόν ζωής

«Άρα ή παιδεία συμφέρον, ἄρα ή παιδεία μετάληψις ἀγιότητός ἐστι.», *Πρὸς Ἑβραίους*, 29.3, PG 63, 205.

Κλήμης Αλεξανδρέας: η χριστιανική παιδαγωγία αρχίζει από παιδική ηλικία

Περιλαμβάνει κάθε πνευματική δραστηριότητα προς την κατεύθυνση του ευαγγελισμού και βίωσης αποκεκαλυμμένης αλήθειας για τον Θεό, κόσμο, άνθρωπο, ζωή (*Παιδαγωγός*, Α.14.4).

Κατήχηση

Περιεχόμενο χριστιανικής αγωγής εκφράστηκε στους πρώτους αιώνες με τον όρο «Κατήχηση»

Σε χρήση μέχρι σήμερα

Κυριολεξία:

Από το ρήμα κατηγέω-ώ (LSJ) =

(ενεργ.) «ηχώ έντονα, γεμίζω από ήχο, θορυβώ διά του ήχου, τέρπω, ευχαριστώ, καθιδύνω, καταγοητεύω», αργότερα: «διδάσκω»

(παθ.) πληροφορούμαι

Καινή Διαθήκη: άμεση διδασκαλία, στηρίζεται στον ζωντανό λόγο, στην πληροφόρηση, ακρόαση και μαρτυρία

Λ. χ. Λουκ. 1:4: «ἵνα ἐπιγινῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τῶν πρὸς ἀσφάλειαν»·

Γαλ. 6:6: «... κοινωνεῖτω ... ὁ κατηχούμενος τοῦ λόγου τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς»

Ιστορία όρου

Εμφάνιση ημέρας Πεντηκοστής (γενέθλια μέρα Εκκλησίας, έναρξη έργου ένταξης μη χριστιανών στην Εκκλησία)

Αποστολικοί χρόνοι: όχι καθορισμένο περιεχόμενο

Από τον **2^ο αι.** πιο συστηματική μορφή

Στόχος: προετοιμασία ενηλίκων εκτός της Εκκλησίας για το Βάπτισμα

Λατρευτικός και μυσταγωγικός χαρακτήρας κατήχησης, δήλωνε το διακονικό έργο της Εκκλησίας

Βάση ο λόγος

Σκοπός: μετάδοση θεμελιωδών χριστιανικών αληθειών

Αναφερόταν τόσο στην πίστη όσο και στην πράξη, βιοτή, ηθική

Μεσαίωνας

Απώλεια λατρευτικού και διακονικού χαρακτήρα, αρχικής αίγλης και δύναμης

Από ιερή, κοινοτική, λατρευτική διακονία έγινε σχολικό θρησκευτικό μάθημα (παρά τις προσπάθειες αναβίωσης αρχαίας μορφής)

Σήμερα

Ο όρος δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί με την ίδια έννοια:

έχουν αλλάξει οι συνθήκες, προϋποθέσεις, δεδομένα άσκησης χριστιανικής αγωγής

Η αγωγή απευθύνεται σε βαπτισμένους χριστιανούς, σε όλες τις ηλικίες, όχι μόνο στους ενήλικες

Ωστόσο: η κατηχητική διακονία πρώτων αιώνων διατηρεί δυναμισμό, αποτελεί μία μεταμορφωτική δύναμη για κάθε εποχή

(όταν υπάρχει 1^{ον} ορθή κατανόηση χριστιανικού μηνύματος, 2^{ον} οικειοποίηση της παράδοσης με ένα τρόπο κριτικό και δημιουργικό)

Διαφορά όρων «χριστιανικής αγωγής» και «κατήχηση»

Πολλοί τους θεωρούν **δύο όψεις του ιδίου νομίσματος**, αλληλοσυμπληρώνονται, ο απώτερος σκοπός και των δύο ουσιαστικά ο ίδιος

Στην ευρεία της έννοια η κατήχηση ταυτίζεται με την αγωγή της πίστης, με το σύνολο των ενεργειών της κατηχητικής διακονίας της Εκκλησίας

Άλλοι χρησιμοποιούν τους όρους **με διαφορετική σημασία**

Παρότι αναφέρονται στην ίδια επιστήμη (Κατηχητική, Χριστιανική Παιδαγωγική)

Έργο Κατήχησης: Τυπικό, εκκλησιολογικό, θεολογικό, συνδέεται με την κατηχητική διακονία Εκκλησίας

Κυρίως προσπάθεια της Εκκλησίας που οδηγεί στο μυστήριο της πίστης, στην «εν Χριστώ γέννηση»

Χριστιανική Αγωγή:

Έργο και **παιδαγωγικό** (έχει βασικό εννοιολογικό στοιχείο το **ουσιαστικό** αγωγή, επίσης περισσότερο ανθρωπολογικό υπόβαθρο)

Ερευνά χριστιανικά προσανατολισμένες ενέργειες, κάτι παραπάνω από κατήχηση:

Προσπάθεια ανάπτυξης, ένταξης των κατηχηθέντων στον κόσμο του καιρού και του τόπου τους

Η Χριστιανική παιδαγωγική (μετά την εν Χριστώ γέννηση της Κατήχησης) συμβάλλει στην περαιτέρω κατάρτιση και τελείωση του ανθρώπου, δηλαδή στην «αγωγή εν Χριστώ»

Η Χριστιανική Παιδαγωγική δεν είναι μόνο εκκλησιαστική, διακονική, αλλά και εθνική, οικογενειακή, σχολική και ατομική

Αναζητά νέες μεθόδους και μέσα, που προσφέρονται από τις σύγχρονες ψυχολογικές και παιδαγωγικές έρευνες.

Θέση Μ. Ράπτη

Αντικείμενο τόσο Κατήχησης όσο και Χριστιανικής Αγωγής: σύνολο ενεργειών μάθησης και μόρφωσης με χριστιανικό περιεχόμενο

Η όποια διαφορά προέρχεται α) από τη χρονική στιγμή άσκησης της αγωγής, β) από τον τρόπο επίτευξης των στόχων τους

Σήμερα, λ. χ. ο όρος «κατήχηση» δεν μπορεί να έχει τη σημασία των πρώτων χριστιανικών χρόνων

Τον 3^ο αι. η προβαπτισματική κατήχηση ήταν μία διαδικασία σοβαρή, προοδευτική, μακρά και επίπονη

Οι υποψήφιοι αποκτούσαν από την αρχή της μία συνείδηση της βαρύτητας που είχαν από τη μία μεριά η καθαρότητα και ανιδιοτέλεια των κινήτρων και από την άλλη η ποιότητα του τρόπου ζωής

Ήδη από τον 4^ο αι.: αλλαγή κοινωνικοπολιτικών συνθηκών διαβίωσης (εναγκαλισμός Εκκλησίας από το κράτος) >> ο τίτλος του Χριστιανού εθεωρείτο προνόμιο

>> η κατήχηση δεν διατήρησε χαρακτήρα πρωτοχριστιανικών χρόνων

Οι σκοπιμότητες και τα συμφέροντα αλλοίωσαν χαρακτήρα αγωγής και ο τίτλος του Χριστιανού εξαγοραζόταν

>> Αντίδραση Πατέρων, η κατηχητική διακονία αντιμέτωπη με νέες προκλήσεις

Προτιμητέος ο όρος «χριστιανική αγωγή»:

Διότι:

Πιο διευρυμένη έννοια από τον πρωτοχριστιανικό όρο «κατήχηση»

Ανταποκρίνεται καλύτερα στις **σύγχρονες συνθήκες**

Εκφράζει ανάγκη εισαγωγής Χριστιανού *που έχει ήδη βαπτισθεί*, παιδί ή ενήλικας, με τρόπο συστηματικό

στην πλούσια εμπειρία της Ορθόδοξης Χριστιανικής Παράδοσης

(όχι μόνο δόγματα, ηθικές αρχές, αλλά και το σύνολο των ανθρώπινων εμπειριών)

Στην προσπάθεια μέθεξης μυστηρίου πίστης **σημαντικός ο ρόλος πορισμάτων** της σύγχρονης παιδαγωγικής, διδακτικής και ψυχολογίας

(σε σχέση με ψυχοπνευματική ανάπτυξη και συμπεριφορά ανθρώπου, κυρίως παιδιού και εφήβου)

Ο όρος «κατήχηση» είναι φορτισμένος με **αρνητική σημασία**

Πολλές φορές ταυτίζεται με δογματισμό, πειθαναγκασμό, ανελεύθερη/βίαιη ένταξη ανθρώπου σε ένα ιδεολογικό, θρησκευτικό σύστημα

Μπαμπινιώτης: Κατήχηση = συστηματική διδασκαλία, μύηση σε θρησκευτικό δόγμα,

αλλά και: συμβουλές που δίνονται με τρόπο επίμονο και ενοχλητικό

2. Σκοπός και χαρακτηριστικά της χριστιανικής αγωγής

Βασικοί στόχοι

Κεντρικό θέμα χριστιανικής αγωγής:

ανάπτυξη προσωπικότητας,

εμβάθυνση/φωτισμός πνευματικής ζωής με το φως του Ευαγγελίου,
καλλιέργεια επιθυμίας για ανακαίνιση της ανθρώπινης φύσης

Παράλληλος στόχος:

Προϋποθέσεις για **κοινή συμβίωση**, ο άνθρωπος να εξοπλιστεί με εκείνα τα στοιχεία, που θα τον εμποδίσουν να λειτουργεί αρνητικά στην κοινωνία

Βασική επιδίωξη χρ. αγωγής:

Το άτομο να διατηρήσει τόσο την **ταυτότητα** της κοινής φύσης, όσο και **ετερότητα** προσώπου

Ανθρωπολογική θεώρηση αγωγής

Ο άνθρωπος φέρει στη φύση του

α) δυνάμει θεϊκά στοιχεία (αγάπη, δημιουργικότητα, ελευθερία, αγιότητα)

β) τάση να τα αναπτύξει ως πρόσωπο σε σχέση με το πρόσωπο του Θεού και των άλλων

Πνευματική καλλιέργεια στην ορθόδοξη χριστιανική αγωγή

= φυσική έκφραση, πραγμάτωση των έμφυτων θετικών στοιχείων του προσώπου ως εικόνας του Θεού

Συνάντηση ανθρώπου και Θεού με προοπτική θέωσης

= το πιο ουσιαστικό στοιχείο της χριστιανικής αγωγής

Αυτό την **διαφοροποιεί** από κάθε άλλη μορφή ανθρώπινης αγωγής

Χριστιανική αγωγή και ελευθερία

Για επίτευξη στόχων χρ. αγωγής βάση οι διαπροσωπικές αλληλεξαρτήσεις, ενδιαφέρον να αποκτήσει ο παιδαγωγούμενος το βάθος και την ευρύτητα της χριστιανικής ζωής, όχι τη γνώση ως απλή πληροφόρηση

Η χρ. αγωγή είναι **απελευθερωτική**, βοηθά στην απόκτηση κριτικού, οικουμενικού πνεύματος, μακριά από μικρότητες, μίσση, φανατισμούς

Αξία κάθε παιδαγωγικής παρέμβασης εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο χειρίζεται την ελευθερία του παιδαγωγούμενου

Στο βάθος του ανθρώπινου πνεύματος βρίσκεται η **ελευθερία**

P. V. Zenkovsky: Συνήθως οι χριστιανοί παιδαγωγοί επιθυμούν το καλό των παιδιών, αλλά δεν πιστεύουν στην ελευθερία

Πιστεύουν ότι θα βοηθήσουν την πνευματική ανάπτυξη μέσα από τη ρύθμιση των αισθήσεων και της συμπεριφοράς

Ωστόσο: Ιδιομορφία της χριστιανικής αγωγής βασίζεται στη διαισθητική πρόσληψη του μυστηρίου της ελευθερίας παιδικής ψυχής,

στην προσπάθεια να φωτιστεί και να ενθουσιαστεί από την αγάπη του καλού

Η **ελεύθερη τάση** προς το αγαθό αποτελεί πνευματική υγεία

Λάθος της αγωγής να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον της στην οργάνωση και ανάπτυξη ορισμένων δυνάμεων του ανθρώπου και να αμελεί το βάθος του

Η χριστιανική αγωγή (και η αγωγή ευρύτερα) παρακολουθεί βιοσωματική/ψυχολογική εξέλιξη παιδιού, ανταποκρίνεται στις ανάγκες/ενδιαφέροντά του

Είναι πράξη ελεύθερη, εξαρτάται άμεσα από τον ίδιο τον άνθρωπο

Η διαδικασία της αγωγής είναι δυνατή, όταν το άτομο είναι ελεύθερο

Αγωγή δεν έχει σχέση με συμμόρφωση και μορφοποίηση άλλου, αλλά με το σεβασμό της προσωπικότητας

Στην ορθόδοξη Εκκλησία το άτομο ως μέλος του ενιαίου σώματος διατηρεί την **ενότητα**/κοινωνία με άλλα μέλη σώματος Χριστού, χωρίς να χάνει **ιδιαιτερότητά** του

Ο άνθρωπος βρίσκει **εαυτόν και ελευθερία** στα πρόσωπα των άλλων εκφράζοντας προς αυτούς την αληθινή αγάπη

Καθολική ανάπτυξη

Βασικό χαρακτηριστικό (μαζί με σεβασμό ελευθερίας παιδαγωγούμενου):

διευκόλυνση **καθολικής ανάπτυξης** (σώματος, νόησης, συναισθήματος)

Αγωγή που στηρίζει ολότητα ανθρώπου, ταυτόχρονα διασώζει τη μοναδικότητά του

Για επίτευξη στόχων η χριστιανική αγωγή σέβεται δεδομένα Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας, Βιολογίας, Κοινωνιολογίας

Αξιοποίηση σε ποικίλους τομείς δράσης, διδακτικό, ποιμαντικό, κοινωνικό τομέα

Τα θέματα της χριστιανικής αγωγής απαιτούν όχι μόνο θεωρητική θεολογική προσέγγιση, αλλά και **εμπειρική ερευνητική**, όπως στον χώρο των επιστημών της αγωγής,

επειδή αφορούν στον άνθρωπο ως πρόσωπο και ως κοινωνία πιστών

>> Η παιδαγωγία της Εκκλησίας στηριζόμενη στη βαθιά επιστημονική γνώση ανθρώπινης φύσης και ψυχολογίας προσώπο **υπηρετεί το σύνολο των αξιών**

Με ένα τρόπο σύμμετρο με την αντικειμενική ιεραρχική κλίμακα και τη διαβάθμιση αυτών των αξιών

Χρησιμοποιώντας ως μέσα την αγάπη χωρίς όρια, πλήρη αποδοχή ατομικότητας/ετερότητας άλλου, σεβασμό προσωπικής ελευθερίας/αξιοπρέπειας ανθρώπου

3. Η αναγκαιότητα της χριστιανικής αγωγής

Κοινωνικοί, πολιτιστικοί, ψυχολογικοί, ηθικοί και θρησκευτικοί λόγοι προβάλλουν τη χριστιανική αγωγή ως την **πλέον κατάλληλη** για την ολοκλήρωση προσωπικότητας ατόμου

Βίωση κοινωνικής κρίσης, ψυχικές ανάγκες απαιτούν αγωγή που θα δώσει φως στα ατομικά/κοινωνικά αδιέξοδα

Κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές εξελίξεις εποχής θέτουν στους παιδαγωγικούς κύκλους ανάγκη μίας **άλλης παιδείας**,

αίτημα επαναπροσδιορισμού/εμπλουτισμού όρου

σε σχέση με συγκεκριμένα καθοριστικά προβλήματα μεταμοντέρνας εποχής στο παρόν και στο μέλλον

Εναγώνια αναζήτηση αποτελεσματικής για την ανθρώπινη κοινωνία αγωγής

Σε μελέτες καταγράφεται:

α) εκτεταμένη κοινωνική **ανασφάλεια**

β) μικρή ικανοποίηση τόσο από πολιτική ενημέρωση των Μ.Μ.Ε όσο και από τον τρόπο λειτουργίας δημοκρατίας

γ) αποστασιοποίηση από τα κοινά, πολιτικός ατομικισμός, αποξένωση, φόβος απώλειας εθνικής ταυτότητας και αξιών

Γνωρίσματα εποχής μας

Κοινωνική καταξίωση μέσω καταναλωτικής στάσης

Αφερεγγυότητα πολιτικού λόγου

Προβληματική κατάσταση παιδείας

Αποψίλωση εκπαιδευτικού συστήματος από τα ανθρωπιστικά στοιχεία

Χρησιμοθηρική θεώρηση της γνώσης

Αποστέρηση εργασίας από κοινωνικοποιητική της δράση

Υπονόμευση βασικών παραδοσιακών αξιών (αγάπη, ελευθερία, αλληλεγγύη, σεβασμός)

Ο εγωκεντρισμός έχει υπονομεύσει εμπιστοσύνη μελών οικογένειας

>> υποβάθμιση ρόλου οικογένειας ως θεσμού κοινωνικοποίησης

Στον χώρο της διανόησης: πρόβλημα, διότι υφίσταται απόσταση ανάμεσα στη διανόηση και τα ηθικά στοιχεία του ανθρώπου

Διανοητικά υπεράνθρωπος, ηθικά ανάπηρος

Προτεινόμενες λύσεις

Αναβίωση ανθρωπιστικής παιδείας (με κλασική σημασία όρου)

Άλλοι επικρίνουν την κλασική παιδεία ως ιδεαλιστική, εξωπραγματική, μη λειτουργική στις σύγχρονες πλουραλιστικές/δημοκρατικές κοινωνίες

Τοποθετούν στη θέση της τη χειραφέτηση, αυτοεπιβεβαίωση

Άλλη πρόταση:

αντικείμενο αγωγής η ειρήνη, κριτική συνείδηση, ανάπτυξη ικανοτήτων για πλήρη απόφαση και δράση

Η παιδεία να συμβάλει στη συνάντηση διαφόρων πολιτισμών,

στον περιορισμό καταναλωτισμού,

στον δημοκρατικό έλεγχο της οικονομοτεχνικής και ευρύτερα επιστημονικής ανάπτυξης,

στην αντιμετώπιση κοινωνικών ανισοτήτων

Η συμβολή/πρόταση της χριστιανικής αγωγής

Η προσδοκώμενη μορφή αγωγής είναι αυτή που θα σεβαστεί την **ολόπλευρη ανάπτυξη ανθρώπου**, θα τον βοηθήσει να βρει το δρόμο της ολοκλήρωσης, ως θεϊκό δημιούργημα

Η **χριστιανική αγωγή** με βάση τη φύση της, τους σκοπούς και το περιεχόμενό της, μπορεί να καλύψει τα κενά της παρεχόμενης παιδείας,

να δώσει απάντηση στα καίρια ανθρωπολογικά, κοινωνικά προβλήματα

να συμβάλει στην ομαλή ολοκλήρωση της προσωπικότητας ατόμου

Κ. Δεληκωσταντής:

Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, θεμέλιο ηθικού ανθρωπισμού, δημοκρατικού πολιτικού πολιτισμού και του κράτους δικαίου, οι ανθρωπιστικοί σκοποί εκπαίδευσης,

έχουν πάντα χριστιανικές ρίζες.

Ειδολογική διαφορά ανθρώπου από άλλα όντα: Δημιούργημα «κατ' εικόνα και καθ' όμοίωσιν»

Αξιολογική ύπαρξη, σταθερός προσανατολισμός στο βασίλειο των αξιών

Πραγματική μόρφωση: όταν ικανοποιούνται οι προσδοκίες της ψυχής μέσα από τη βίωση των αντίστοιχων αξιών

και την αναγωγή των λειτουργιών/ροπών του πνευματικού κόσμου σε ένα ενιαίο κέντρο.

Η χριστιανική αγωγή (από οικογένεια, σχολείο, Εκκλησία) δίνει δυνατότητα στο παιδί να έλθει σε επαφή με αλήθεια, καλό, δικαιοσύνη, πανανθρώπινες αξίες:

να αυτοκαθοριστεί

Αντίθεση με σημερινή αξιακή σχετικοποίηση της γνώσης, που δεν υπηρετεί άνθρωπο, αλλά απρόσωπα συμφέροντα

Η χριστιανική αγωγή προσανατολίζοντας το Ευαγγέλιο στη σύγχρονη πραγματικότητα

δεν περιορίζεται στην παροχή θεωρητικών γνώσεων εκκλησιαστικών ή θρησκευτικών,

αλλά υποβοηθά νέους να προσανατολιστούν σωστά στη σύγχρονη κοινωνία με ανάπτυξη **αμυντικών μηχανισμών** ενδυνάμωσης,

ώστε να ενταχθούν ομαλά, ως λειτουργικά μέλη, στην κοινωνία που συνεχώς αλλάζει

Αμυντικοί μηχανισμοί:

Σεβασμός ανθρώπινης προσωπικότητας,

οικολογική συνείδηση,

καλλιέργεια αισθήματος ευθύνης,

ανάπτυξη αυτοεκτίμησης,

η ελπίδα,

η πίστη στη δικαιοσύνη/ελευθερία/ειρήνη,

η συνεργατικότητα,

ο κριτικός προβληματισμός και άλλα.

Χριστιανική αγωγή και ουμανισμός

Υπεροχή χριστιανικής παιδείας έναντι ουμανισμού:

Οι ουμανιστικές θεωρίες αγωγής (που γνωρίσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο)

αρνούνται **πνευματικές συσχετίσεις** ανθρώπου με την υπερβατική θεία πραγματικότητα

Τοποθετούν τον **άνθρωπο στο κέντρο**, εκφυλίζονται στον υλισμό, σχετικισμό, υποκειμενισμό

Καταπνίγουν ιδιότητες, ροπές ψυχής

Ξεχνούν ότι ο άνθρωπος είναι επιδεκτικός της μόρφωσης, ότι υπάρχουν **όροι και όρια** της ανθρώπινης ελευθερίας

Η χριστιανική αγωγή θέτει **βάσεις υγιούς ανθρωπισμού**:

Όχι νοσηρός μυστικισμός, όχι μονομερής θεώρηση θρησκευτικών αξιών, όχι αποξένωση από λοιπές αξίες ζωής

Κατάφαση **όλων των αξιών** κατά τρόπο σύμμετρο και αντικειμενικό

Διανόηση προ Χριστού: θαυμασμός αρμονίας σύμπαντος, σεβασμός ανθρώπινης ελευθερίας

Ωστόσο: ο άνθρωπος υποταγμένος στην απρόσωπη δύναμη τύχης και μοίρας

Κλασικοί φιλόσοφοι: το σώμα = δεσμοτήριο ψυχής

Αντίθετα ο Χριστιανισμός υμνεί το σώμα (ναός του αγίου Πνεύματος)

Αποσύνδεση γνώσης και σώματος από τη ψυχή >> καταργεί την αυτονομία του ατόμου, το απομακρύνει από το περιβάλλον του χώρου του

Η αξία του προσώπου

Μόνο ο Χριστιανισμός (μεταξύ παλαιότερων και νεότερων φιλοσοφικών συστημάτων) αναφέρεται στην αξία σχέσης ανθρώπου με τον Θεό και τον συνάνθρωπο

Θεός, άνθρωπος = πρόσωπα

Η Εκκλησία = κοινότητα προσώπων

Ψυχολογία: πρόσωπο = η ατομική ψυχοσωματική ύπαρξη με τα **ιδιαιτέρα χαρακτηριστικά** και τις σχέσεις της

Έτσι γίνεται πιο κατανοητή η συμβολή χριστιανικής αγωγής σε αυτόν τον τομέα:

έχει ως βασικό στόχο καλλιέργεια του προσώπου, του οποίου βασικό γνώρισμα είναι η **μοναδικότητα**

Πρόσωπο: περιλαμβάνει σύνολο συνειδητών/ασυνειδήτων λειτουργικών καταστάσεων, ικανοτήτων,

σκέψεις, ιδέες, συναισθήματα, παρορμήσεις, κίνητρα, ανάγκες, εμπειρίες στάσεις, αξίες, συμπεριφορές,

τρόπο σύνθεσης, αλληλεπίδρασης, συντονισμού και φανέρωσης των χαρακτηριστικών αυτών σε κάθε στιγμή της προσωπικής ύπαρξης

Εκφράζει προσανατολισμό ανθρώπου προς τον άλλο, έντονη ορμή/ανάγκη για διαπροσωπική κοινωνία

Το πρόσωπο έχει δυνατότητα αυτοσυνειδησίας, αυτοαγωγής, ουσιαστικής επικοινωνίας με άλλους ανθρώπους και με Θεό

Στο είναι του έμφυτη η βαθύτατη ανάγκη να συνάπτει σχέσεις, να αγαπά, να αγαπιέται

Αν **παραμείνει εγωκεντρικό**, κλεισμένο στον εαυτό του, παύει να ζει

Οι διαπροσωπικές σχέσεις αναπτύσσονται σε κλίμα ελευθερίας και σεβασμού

Ατροφούν όταν δεν έχουν **πνευματική θεμελίωση**, καταστρέφονται όταν καταπιέζεται και απαξιώνεται η ανθρώπινη ύπαρξη

Αποκαθίστανται σε κλίμα αγάπης, συνδιαλλαγής και συγγνώμης

Διατηρούνται κυρίως όταν θεμελιώνονται στην ηθική και βιώνονται στον χώρο της θρησκευτικής πίστης

Ορθόδοξη θεολογία και αγωγή: ο άνθρωπος **σώζεται ως πρόσωπο ανάλογα** με βαθμό κοινωνίας του με τον Θεό

Η χριστιανική αγωγή δρα **απελευθερωτικά**, αντιμετωπίζει τον μαθητή ως πρόσωπο απεγκλωβίζει από φανατισμούς, μισαλλοδοξίες

βοηθά στην καλλιέργεια ενός ανοιχτού, κριτικού, οικουμενικού πνεύματος

Η έννοια **άνθρωπος ως πρόσωπο** ανεπανάληπτο, προικισμένο με λογική και ελευθερία βούλησης

από τα οποία εξαρτάται η ανάπτυξη και η καλλιέργειά του

είναι **θεμελιώδης** στη χριστιανική ανθρωπολογία

Άρνηση αγαπητικής σχέσης (ζωής)

>> φόβος, βία, επιθετικότητα, αδικία, καταπίεση, αδιαφορία

Συμβολή χριστιανικής λατρείας

Ιδανική έκφραση αισθητικών και κοινωνικών αξιών

Χριστιανική αγωγή σε συνδυασμό με εμπειρία λατρείας

>> θαυμαστή σύνθεση, ολοκλήρωση, αρμονία

διότι η ορθόδοξη λατρεία διέπεται από το ιδεώδες της καθολικής ωραιότητας και της **αδελφικής συνύπαρξης**

Βίωση στη λατρεία ότι τα μέλη της Εκκλησίας είναι «**αδελφοί** εν Χριστώ»

>> μεταμόρφωση αρνητικών κοινωνικών συμπεριφορών

>> ηθική ανόρθωση των κοινωνικών σχέσεων

Έννοια **πλησίον** στη σύγχρονη κοινωνία: περιορισμός σε ορισμένους οικείους και φίλους

Η Εκκλησία **διευρύνει** τον όρο: δίνει νόημα σε κάθε ύπαρξη

Πλησίον όχι μόνο ο γείτονας, συγγενής, ομοεθνής, αλλά και ο ξένος, ο αλλοεθνής, και ο εχθρός

Αγάπη όχι αφηρημένη έννοια, έχει συγκεκριμένο πρόσωπο προς το οποίο εκδηλώνεται, τον πλησίον

Όχι μόνο συναισθηματική εκδήλωση, δυναμική/απεριόριστη εσωτερική κίνηση προς τον άλλο

Ενεργητική/ευεργετική δύναμη ανθρώπου, τροφοδοτείται συνεχώς από την πίστη στον Θεό της αγάπης

Φλόγα ψυχής, θέτει σε κίνηση όλες τις πνευματικές δυνάμεις

Εκφράζεται με έργα φιλανθρωπίας, υλικής και πνευματικής συμπαράστασης

Ψυχική υγεία και χριστιανική αγωγή

Μεγάλη η προσφορά της χριστιανικής αγωγής

Ψυχαναλυτές: κάθε παράβαση καθήκοντος δημιουργεί φόβο, φυγή από την πραγματικότητα, ώστε να αποφευχθεί η τιμωρία

Παθολογικές καταστάσεις απειλητικές για τον ψυχισμό

Πλήθος νευρωτικών αντιδράσεων, λόγω ανεκπλήρωτων επιθυμιών, ψυχικών συμπλεγμάτων, συγκρούσεων του εγώ με ένστικτα κλπ

Λύτρωση από αυτές τις φοβικές, ενοχικές καταστάσεις προσφέρει κάθε εξελιγμένη μορφή θρησκείας, όπως η χριστιανική

Στηρίζεται σε

α) πλαίσιο αποκάλυψης,

β) διαμορφωμένες προσωπικές σχέσεις,

γ) καταστάσεις εμπιστοσύνης, αμοιβαιότητας, αγάπης ανάμεσα στο «ιερό» και στον άνθρωπο

Διώχνει τον φόβο, χαρίζει ηρεμία, γαλήνη

Ευαγγελιστής Ιωάννης (Α΄ Ιω. 4:18): «Ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει, ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ»

E. Fromm: η θρησκεία **γενική ανθρώπινη ανάγκη**

Διακρίνει θρησκείες σε:

α) Αθεϊστικές

Λ. χ. ειδωλολατρία

Ο άνθρωπος ελέγχεται από μία ανώτερη δύναμη, που **επιβάλλεται**, στην οποία απαντά με υπακοή, σεβασμό, λατρεία

Καταλαμβάνεται από αισθήματα ενοχής, θλίψης κατά την παρακοή

β) Θεϊστικές

Λ. χ. Χριστιανισμός

Στο κέντρο ο άνθρωπος

Η έκφραση της χαράς, της αγάπης, η εσωτερίκευση αρετής, η αυτοβεβαίωσή της με την αλληλεγγύη,

η ανάπτυξη δυνάμεων του ανθρώπου

επιτυγχάνεται στον ανώτατο βαθμό

Απελευθερώνει τον άνθρωπο από αισθήματα φόβου, μειονεξίας, κατωτερότητας

Διαμόρφωση προσωπικότητας

Η χριστιανική αγωγή παίζει σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο το άτομο προσπαθεί να ικανοποιήσει τις κοινωνικές, δημιουργικές, πνευματικές του παρορμήσεις και ανάγκες

>> διαμόρφωση προσωπικότητας

Παρορμήσεις και ανάγκες:

Κατάκτηση εσωτερικής ελευθερίας, σεβασμός ελευθερίας άλλου, κοινωνική δικαιοσύνη, έντιμος βίος, βίωση της ηθικής, καλλιέργεια γνήσιας θρησκευτικότητας, απαλλαγή από προκαταλήψεις, μισαλλοδοξία

Δυνατότητα **αυτοελέγχου των παρορμήσεων** διαφοροποιείται από πρόσωπο σε πρόσωπο

Εξαρτάται από την ένταση των προδιαθέσεων, δύναμη θέλησης και αγωγή που έχει δεχθεί το πρόσωπο

Το χριστιανικά παιδαγωγούμενο άτομο μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά στην **αυτοδιαχείριση** των παρορμήσεων

Έχει δυνατότητα να ονειρεύεται δημιουργικά, να ξεπερνά δυσκολίες, να θεραπεύει ψυχικά τραύματα, να ξεπερνά υπαρξιακά αδιέξοδα, που μπορεί να έχουν προκαλέσει οι αποτυχίες και τα λάθη

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Με βάση αναφερθέντων αναγκών ανθρώπου και κοινωνίας

>> η χριστιανική αγωγή **πολύτιμος σύμμαχος** της αγωγής που ασκείται από την οικογένεια και το σχολείο

Πρόταση ουσιαστικής **μεταμόρφωσης** του καθημερινού βίου

Μεταβολή εργασίας σε δημιουργικότητα,

οικονομίας σε θεραπαινίδα του ανθρώπου,

εκπαιδευτικού συστήματος σε παιδεία,

πολιτικής σε διακονία

Παρατηρούμενες αποκλίσεις στα πλαίσια της θρησκευτικής ζωής (άρνηση, απιστία, αδιαφορία, φοβία, άγχος, ενοχή, τυπολατρία, φανατισμός)

οφείλονται

α) στην αδυναμία ή στην αποτυχία να βοηθηθεί αποτελεσματικά το πρόσωπο

β) στην αδυναμία να συνδυαστεί η λογική με την πίστη

γ) στη δυσκολία να ξεπεράσει το άτομο τα όριά του και να εμπιστευθεί την αλήθεια της εκκλησίας